

CRNA GORA
S K U P Š T I N A

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/20-

Podgorica, 15. oktobar 2020. godine

INFORMACIJA
SA KONFERENCIJE „KAKO UNAPRIJEDITI LJUDSKA PRAVA
NA ZAPADNOM BALKANU“,
održane 14. oktobra 2020. godine

Konferenciju „Kako unaprijediti ljudska prava na Zapadnom Balkanu“ organizovala je Evropska asocijacija za pravo i finansije (EALF) 14. oktobra 2020. godine, onlajn - putem ZOOM platforme.

S obzirom da predsjednik Skupštine Crne Gore Aleksa Bečić, zbog prethodno preuzetih službenih obaveza, nije bio u mogućnosti da učestvuje na Konferenciji, po nalogu generalnog sekretara Skupštine Crne Gore Aleksandra Jovičevića, Konferenciji su prisustvovala Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode i Sonja Jokić, saradnica u Sekretarijatu Odbora.

Konferencija koja je održana u okviru projekta „*Human Up*“, podržanog od strane australijske Vlade okupila je učesnike iz međunarodne zajednice, državnih institucija, prosvjete, kulture, nevladinog sektora, političkih partija i akademske zajednice.

Uvodna izlaganja imali su: ambasadorica Australije u Republici Srbiji, Nj.E. Ruth Stewart, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Aleksandar Saša Zeković, državni sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Miloš Vukčević, profesor prava i advokat iz Podgorice i Teodora Ladić, projekt menadžerka Crnogorske panevropske unije.

Moderirala je advokatica i pravna direktorica Evropske asocijacije za pravo i finansije Maja Živković, koja je ujedno i urednica istraživanja o stanju ljudskih prava na Zapadnom Balkanu.

Ambasadorica Australije u Republici Srbiji Nj.E. Ruth Stewart je ukazala na izazove sa kojima se zemlje Zapadnog Balkana susreću, naglašavajući da je borba za poštovanje ljudskih prava stalna potreba, ne samo u regionu za koji je nadležna, već i u Australiji. Smatra da svi treba da se zainteresuju za ljudska prava i da daju sve od sebe da ih promovisu i štite, jer su ova prava zaštićena Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, a na svakoj državi pojedinačno je da pronade način da to primijeni. Istakla je da žele da poboljšaju učešće građanskog društva, predstavnika vlasti, sudskih organa i svakog pojedinca u promovisanju ljudskih prava, ne samo u Crnoj Gori, već i u čitavom regionu Zapadnog Balkana. Australijska Vlada želi da u okviru njihovih programa direktne podrške podrži male organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava, što u sadejstvu sa radom vlada država regiona treba da doprinese poboljšanju stanja ljudskih prava. Stoga, vjeruje da je održavanje Škole ljudskih prava, koju je podržala australijska Vlada doprinijelo obrazovanju ljudi u ovom regionu.

Podsjetila je da su ljudska prava, slobode i demokratija sastavni djelovi moderne australijske nacije još od njenog začeća i veoma su duboko ukorijenjene pojave u njihovom društvu, jer su jedna od država osnivača Ujedinjenih nacija. Australija je imala aktivnu ulogu u sačinjavanju Povelje Ujedinjenih nacija i Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i predsjedavala je prvom sjednicom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija. Mnogo su uradili na unapređenju ljudskih prava u njihovoj državi i na međunarodnom nivou, što je prepoznato 2017. kada su izabrani za članicu Savjeta za ljudska prava Ujedinjenih nacija za period od 2018-2020. Iako se njihovo članstvo u Savjetu uskoro završava, nastojeće da doprinesu razvoju ljudskih prava na globalnom nivou.

Upoznala je sa sistemom zaštite ljudskih prava u Australiji naglašavajući da imaju nekoliko nezavisnih organizacija koje im pomažu na tom putu. Australijska komisija za ljudska prava je nezavisna institucija osnovana od strane Skupštine sa zadatkom da brani i unapređuje ljudska prava, da prati djelovanje Vlade u skladu sa međunarodnim obavezama i aktivnosti koje se preduzimaju na domaćem terenu, kao i da daje savjete i preporuke kako bi se nacionalno zakonodavstvo sprovodilo u skladu sa međunarodnim standardima. Takođe, ova Komisija kritikuje rad organa vlasti. Da nemaju snažan domaći okvir za promovisanje i zaštitu ljudskih prava i poštovanje međunarodnih obaveza ne bi mogli sprovoditi ovakve aktivnosti u drugim zemljama. Ključno je što imaju sisteme i mehanizme koji doprinose napretku u zaštiti i ostvarivanju ljudskih prava.

Ambasadorka Australije u Republici Srbiji je ukazala na važnost pluraliteta političkih stavova i konstruktivnog dijaloga između vlasti i opozicije, uz ocjenu da je to goruća tema u Crnoj Gori i regionu Zapadnog Balkana. Takođe, važno je postojanje višepartijske demokratije i funkcionalnog sistema gdje se različiti stavovi mogu predstaviti kroz parlamentarni sistem. Crna Gora ima jasan put u procesu pristupanja Evropskoj uniji što će omogućiti da se implementiraju vrijednosti ljudskih prava. Podsjetila je da je Australija samostalna nacija-država i nijesu dio većeg sistema, poput Evropske unije, pa moraju sami da djeluju. Države Zapadnog Balkana imaju vrlo jasne planove za budućnost i bitno je osigurati da se primjenjuju preuzete obaveze, da se implementiraju zakoni i da postoji duboko razumijevanje evropskih vrijednosti. Naglasila je da Australija podržava Crnu Goru na putu pridruživanja Evropskoj uniji, kao što podržava sve države u regionu Zapadnog Balkana. Ključnim stvarima smatra edukacije i osnaživanje svijesti mladih ljudi kako bi se stvorio održiv sistem ljudskih prava, što je izazov ne samo za zemlje u tranziciji, već i za razvijene demokratije.

Savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting je informisala o mehanizmima Ujedinjenih nacija koji se mogu koristiti u implementaciji međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava u Crnoj Gori i zemljama regiona. Takođe, govorila je o komplementarnosti pravnih okvira Ujedinjenih nacija i Evropske unije u oblasti ljudskih prava. Podsjetila je da okvir za zaštitu ljudskih prava UN-a ima dva dijela: zakone ili konvencije koje se ratifikuju od strane država članica i pravno su obavezujući i organe ili mehanizme koji prate da li se standardi primjenjuju. Fokusirala se na tri mehanizma Ujedinjenih nacija koji doprinose zaštiti ljudskih prava: Savjet za ljudska prava i njegov Univerzalni periodični pregled, organe Povelje Ujedinjenih nacija i posebne postupke. Savjet za ljudska prava razmatra stanje ljudskih prava u svakoj državi UN-a, a poslednji Izvještaj za Crnu Goru objavljen je 2018. Takođe, postoji po jedan organ Povelje za svaku UN konvenciju o ljudskim pravima. Primjera radi, takav je Komitet o pravima djeteta koji je svoj Izvještaj o Crnoj Gori objavio 2018. Djeluje više od 40 posebnih postupaka koje čine po jedna osoba ili grupa osoba koje se fokusiraju na specifično pravo ili problem. Oni su nezavisni eksperti i mogu da se umiješaju u slučajeve bilo kada i idu u posjete državama po pozivu Vlada. Tako je specijalni izvjestilac za borbu protiv trgovine ljudima posjetio Crnu Goru 2019. Istakla je da je više posebnih predstavnika ove godine pisalo Vladi Crne Gore povodom objavljivanja imena i adresa lica koja su se nalazila u samoizolaciji usled pandemije izazvane korona virusom, kao i da je nevladin sektor nedavno pisao specijalnom izvjestiocu po pitanju navodne policijske torture.

Savjetnica UN za ljudska prava je istakla da ovi mehanizmi podržavaju Crnu Goru tako što daju analizu stanja ljudskih prava koja je rezultat inkluzivnog i participativnog postupka i bazira se na razgovorima sa Vladom, institucijom Ombudsmana, građanskim društvom i organizacijom Ujedinjenih nacija u državi. Njihove preporuke za djelovanje zasnivaju se na globalnom iskustvu i dobroj praksi, a vladama služe kao smjernice u radu. Uskoro se očekuje donošenje akcionog plana Vlade Crne Gore o implementaciji preporuka Komiteta UN za prava osoba sa invaliditetom, a nakon posjete Specijalnog izvjestioca za trgovinu ljudima Vlada Crne Gore je odgovorila na neke predloge izvjestioca u cilju bolje identifikacije žrtava trgovine ljudima i ponovnog otvaranja skloništa. Iako se nekada govori da preporuke nijesu efikasne kao evropski sistem zaštite ljudskih prava i Sud koji donosi pravno obavezujuće odluke i da Evropska unija ima više uticaja po pitanju unapređenja ljudskih prava u pristupnom procesu, savjetnica UN za ljudska prava je ocijenila da različiti sistemi za unapređenje stanja ljudskih prava sudjeluju u ovom procesu. Evropski sud za ljudska prava sve više u svom radu koristi tekovine sistema zaštite ljudskih prava ustanovljenog od strane Ujedinjenih nacija. Zaključila je da tri glavna mehanizma sistema Ujedinjenih nacija treba sprovoditi na nacionalnom nivou, s tim što se treba fokusirati na najugroženije grupe. Potrebno je koristiti procese koji su participativni, posebno u pogledu građana i grupa koje su zanemarene i uz poštovanje nadzora koji vrši Ombudsman, građansko društvo i sudstvo osigurati da sve to na nacionalnom nivou bude efikasno i nezavisno.

Državni sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava Aleksandar Saša Zeković je informisao o aktivnostima Ministarstva za ljudska i manjinska prava u poslednjih nekoliko mjeseci. Istakao je da je nakon dugotrajnih napora usvojen Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola, što predstavlja revolucionaran iskorak crnogorskog društva u pravcu prihvatanja svih ljudskih prava. Sve zemlje Zapadnog Balkana se još uvijek suočavaju sa problemom u shvatanju koncepta nedjeljivosti i univerzalnosti ljudskih prava. Kada se u praksi diskutuje o raznim segmentima ljudskih prava, o tome postoji prilična svijest društva, medija i organizacija civilnog društva. Međutim, za određena pitanja koja se tiču ljudskih prava, kao što su prava pripadnika LGBT populacije i dalje postoje snažni društveni otpori, što ukazuje da društvo ima problema sa prihvatanjem savremenog koncepta ljudskih prava koja

se moraju posmatrati nedjeljivo i univerzalno. Treba uložiti više napora da svi donosioci odluka, a posebno u političkim partijama koji imaju značajan uticaj na građane i formiranje javnog mnjenja doprinesu smanjenju otpora prema uvažavanju ljudskih prava svih građana Crne Gore. Podsjetio je da još uvijek nije počela primjena Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola kako bi se društvo u periodu od godinu dana pripremio za njegovu implementaciju i stvorio povoljan društveni ambijent za afirmaciju ljudskih prava pripadnika LGBT populacije. Važnim smatra jačanje kapaciteta institucija da adekvatno, dosledno i nediskriminatorno primjenjuju ovaj Zakon, kao i nastavak napora usmjerenih na unapređenje razumijevanja ljudskih prava svih građana Crne Gore.

Zeković je istakao da je Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica izazvao značajnu političku pažnju. Njegova suština bazira se na konceptu univerzalnosti i nedjeljivosti ljudskih prava. Poseban kvalitet ovog Zakona je što je promovisao jednakost svih vjerskih zajednica, a problem je nastao što neke vjerske zajednice još uvijek nijesu spremne da prihvate ravnopravnost sa drugima. Postavlja se pitanje koliko smo snažno etablirali kulturu ljudskih prava u svakodnevnom životu i kako se tzv. male vjerske zajednice doživljavaju u javnom diskursu. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je prepoznalo još uvijek problematičan odnos društva prema tzv. malim "alternativnim" vjerskim zajednicama prema kojima je netrpeljivost i dalje izražena iako je Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica pružio optimalan okvir da se omogući vjerski pluralizam i od diskriminacije zaštite sve vjerske zajednice. Male vjerske zajednice u našem društvu su gotovo nevidljive, osim u slučaju kada se desi neki incident, ne samo po pitanju retoričkog, već i fizičkog nasilja. Podsjetio je da su predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava posjetili sve male vjerske zajednice evidentirane u Crnoj Gori kako bi se upoznali sa njihovim djelovanjem, kapacitetima i problemima sa kojima se suočavaju. Nakon toga su posredovali prema predstavnicima lokalnih samouprava kako bi doprinijeli rješavanju uočenih problema. Zeković smatra da tradicionalne vjerske zajednice nemaju problema sa društvenim prihvatanjem, ali je vrijeme da se naviknemo na vjerski pluralizam.

Državni sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava je naglasio da otvorenost i posvećenost ovog Ministarstva prema svima koji se bave zaštitom ljudskih prava potvrđuje činjenica da se od ukupnog budžeta Ministarstva za ljudska i manjinska prava gotovo 85% sredstava direktno troši i usmjerava prema organizacijama civilnog društva, među kojima su nevladine organizacije, savjeti nacionalnih manjina i vjerske zajednice. Nije riječ samo o tehničkoj pomoći, već o saradnji u realizaciji javnih politika koje na taj način postaju konkretnije i produktivnije. Podijelili su odgovornost i pokazali da se tako može doprinijeti stvaranju boljeg društvenog okruženja u kojem se realizuju ljudska prava i slobode.

Kada je riječ o suočavanju sa prošlošću, smatra da su aktivnosti državnih organa još uvijek skromne. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je pokrenulo inicijativu prema Vladi Crne Gore da se formira radna grupa koja bi u saradnji sa demokratskom javnošću diskutovala o iskustvima zemalja iz okruženja (Republike Hrvatske, Republike Srbije, Slovenije, Bugarske) o prikivenim masovnim grobnicama iz Drugog svjetskog rata. Smatra da je važno osigurati objektivan, naučno utemeljen pristup kako bi se podstakla društvena diskusija o ovim pitanjima.

Profesor prava i advokat iz Podgorice Miloš Vukčević je saopštio da mu je izuzetno zadovoljstvo što prisustvuje Konferenciji koju organizuje „Evropska asocijacija za pravo i finansije“. Govorio je o sudskoj zaštiti u Evropskoj uniji i ulozi nacionalnih sudova država članica Evropske unije, sa posebnim osvrtom na ulogu sudova u Crnoj Gori sada u fazi pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji i onome šta ih očekuje nakon ulaska u Evropsku uniju. Takođe, osvrnuo se na Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu u dijelu koji se odnosi na pravosuđe i ljudska prava. Istakao je da je prije pet-šest godina objavio knjigu koja se odnosi na sudsku zaštitu u Evropskoj uniji u kojoj je postavio tezu da bi već sada sudovi u Crnoj Gori trebali ne da primjenjuju pravo Evropske unije, nego da ga uzimaju u obzir kada tumače domaće propise. Crna Gora već osam godina pregovara sa Evropskom unijom i u ugovornom je odnosu sa njom, jer je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju kojim se obavezala da će sve svoje postojeće i buduće propise uskladiti sa propisima Evropske unije, što je naša pravna obaveza koju smo preuzeli kroz jedan međunarodni ugovor. Samim tim bi nacionalni sudovi već sada u ovoj fazi trebalo da primjenjuju domaće zakone proizašle iz evropskih propisa, koji su nastali u procesu harmonizacije i usklađivanja. Trebalo bi da evropske propise uzimaju u obzir i da ih na neki način primjenjuju. Uradio je jedno istraživanje gdje je našao par presuda, prije svega presuda Vrhovnog suda i dijelom sudija iz Privrednog suda Crne Gore koji su uzimali u obzir direktive EU i to direktive o

zaštiti potrošača ili direktive o elektronskom potpisu onda kada su primjenjivali domaći zakon koji je proizašao iz tog evropskog propisa. Ovakav stav je imala i Poljska u procesu pridruživanja Evropskoj uniji. Po logici stvari, ukoliko je jedan crnogorski zakon ili propis proizašao iz evropskog propisa, direktive, uredbe ili nekog drugog propisa Evropske unije onda je apsolutno obaveza suda da prilikom tumačenja tog propisa uzme u obzir direktivu ili uredbu iz koje je taj propis proizašao, a samim tim i da uzme u obzir praksu Evropskog suda pravde u Luksemburgu. Kada je riječ o ljudskim pravima centralna tačka je Evropski sud za ljudska prava u Strazburu, ali mu se čini da smo zanemarili Sud pravde Evropske unije čije je sjedište u Luksemburgu i njegovu praksu. Tačno je da Crna Gora nije država članica Evropske unije i da samim tim nije u obavezi da formalno-pravno primjenjuje propise Evropske unije, ali je Vukčević stanovišta da bi naši nacionalni sudovi trebali to da čine već u ovoj fazi, da uzimaju u obzir pravo EU i da primjenju praksu pomenutog Evropskog suda pravde, odnosno da presude ovog Suda uzimaju kao pomagalo.

Istakao je da je ovih dana aktuelna priča o prestanku sudijskih funkcija usled ispunjavanja uslova za starosnu penziju. Podnešena je i Inicijativa Ustavnom sudu gdje se inicijatori pozivaju na Konvenciju i na praksu Evropskog suda za ljudska prava. Međutim, još 1970-ih godina Evropski sud pravde je izgradio praksu o jednakom tretmanu muškarca i žene, još od poznatog slučaja Maršal u kojem je službenica Škole za medicinske sestre, gđa Maršal penzionisana sa 60 godina, dok je za muškarce bilo predviđeno da odlaze u penziju sa 65 godina. Ona se pozvala na Direktivu o jednakom tretmanu muškarca i žene i uspjela je u sporu, jer je Sud pravde priznao direktno pozivanje na Direktivu koja govori o jednakom tretmanu muškarca i žene. Nakon toga zabilježen je i niz drugih slučajeva, poput gospođe Defren i drugih koje su uspjele u sporovima pozivajući se direktno na direktive Evropske unije o jednakom tretmanu, kao i na odredbu Osnivačkog ugovora, odnosno Ugovora o funkcionisanju Evropske unije koji govori o jednakom tretmanu muškarca i žene. Međutim, to nije vidio kod inicijatora koji su podnijeli Inicijativu Ustavnom sudu.

Danom ulaska Crne Gore u Evropsku uniju sve crnogorske sudije očekuje da postanu evropske sudije, odnosno da primjenjuju pravo Evropske unije i naše sudije već sada moraju početi da uzimaju u obzir to pravo, odnosno da uzimaju u obzir direktive, uredbe i propise prilikom donošenja domaćih presuda, jer kada postanemo članica Evropske unije one će biti obavezujuće shodno načelu supremacije, odnosno direktnog dejstva prava Evropske unije koje je Sud pravde iskristalisao još 1960-ih godina. Ukoliko je norma evropskog propisa jasna, безусловna i sprovodljiva u tom slučaju obaveza je nacionalnog sudije da stavi sa strane domaći zakon i obezbijedi punu primjenu takve uredbe i direktive. To je nešto što očekuje i crnogorske sudove, odnosno crnogorske sudije. U slučaju da naš domaći zakon bude u suprotnosti sa propisom Evropske unije, tada treba da ga „stave po strani“ i da primijene direktno uredbu ili direktivu Evropske unije, pod uslovom da je takva norma jasna, безусловna i da je sprovodljiva. I upravo je kroz načelo supremacije, odnosno direktnog dejstva koje je Sud pravde Evropske unije iskristalisao još 1960-ih i 1970-ih godina, on pretvorio svakog nacionalnog sudiju u evropskog sudiju. Naše sudije već sada u ovoj fazi mogu da očekuju, odnosno treba da budu svjesni te njihove evropske uloge u primjeni prava, a najbolji način je da prelazni period ulaska Crne Gore u članstvo Evropske unije iskoriste i da ovim putem, već sada, uzimajući u obzir pravo Evropske unije i uzimajući u obzir ne samo praksu Evropskog suda za ljudska prava, nego i Suda Evropske unije u Luksemburgu, počnu da implementiraju ono što ih očekuje nakon članstva.

Vukčević je istakao da u tome postoje razne prepreke. Prije svega, postavlja se pitanje motiva naših sudija. Ovo bi od njih zahtijevalo dodatno angažovanje gdje bi pored domaćih zakona i propisa bili u obavezi da čitaju evropske propise, što bi predstavljalo dodatno opterećenje. Tu je i pitanje poznavanja jezika, odnosno u kojoj mjeri naše sudije znaju engleski ili neki drugi jezik države članice Evropske unije da bi mogli razumjeti sve propise i presude koje nijesu prevedene na naš jezik. U našem sudstvu još uvijek postoji stereotip mehaničkog i krutog primjenjivanja prava. Naš pravni sistem je evropsko-kontinentalni, a ne anglosaksonski, ali bi sudije u ovoj fazi morale da promijene ulogu, odnosno da dobiju neku više kreativnu ulogu u cilju implementacije evropskih propisa i duha evropskih zakona. Ono što je realno i što se dešava i u drugim državama članicama Evropske unije dešavaće se i u Crnoj Gori, a to je da imate zakonodavca, odnosno Skupštinu i Vladu koji ili slučajno, ili usled neznanja ne implementiraju direktivu baš onako kako bi trebalo u domaći propis, odnosno da ne prenesu evropsku normu iz direktive ili uredbe u zakon onako kako bi trebalo- ili propuste da implementiraju ili naprave grešku. Upitao se ko treba da ispravi tu grešku zakonodavca i naglasio da to treba da isprave sudije pozivajući se na direktivu i njeno pravilno tumačenje koje je dao Sud pravde u svojim presudama,

kako bi na taj način ispravili grešku koju je napravio zakonodavac. To znači da bi sudije poprimili i ulogu zakonodavca, odnosno mogli bi na neki način da „disciplinuju“ samog zakonodavca onda kada on donese propis, zakon koji nije u skladu sa praksom Suda Evropske unije ili nije u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava ili sa nekom direktivom koja je trebala da se prenese u nacionalni pravni poredak. Tako bi samim ulaskom u članstvo i samom primjenom principa usklađenog tumačenja domaćih propisa sa propisima Evropske unije crnogorski sudovi pojačali svoju ulogu u primjeni prava i pojačali ulogu u odnosu na zakonodavca i izvršnu vlast. Jedna od prepreka je i nemogućnost naših sudova da koriste tzv. prethodni postupak koji stoji na raspolaganju nacionalnim sudovima država članica Evropske unije koje u slučaju kad se javi neko pitanje tumačenja prava EU ili neko pitanje procjene zakonitosti propisa EU ili samog tumačenja, mogu da prekinu, zastanu sa svojim postupkom i da zatraže mišljenje Suda pravde EU i dobiju tumačenje tog propisa jer je Sud pravde EU autoritativni tumač kojem su tvorci Ugovora EU dali ovlaštenja da jedini može tumačiti pravo EU u smislu davanja konačne ocjene stava. Nacionalni sudovi u tom slučaju prekidaju postupak i postavljaju pitanje. To je ono što sada naši crnogorski sudovi u ovoj fazi, kada nijesmo članica EU, ne mogu da rade, što je još jedan od razloga zašto je u ovoj fazi teško očekivati da naši sudovi mogu raditi na ovaj način, odnosno uzimati u obzir pravo EU prilikom primjene domaćih propisa.

Osvrnuo se i na poslednji Izveštaj Evropske komisije o Crnoj Gori koji se tiče ljudskih prava i pravosuđa. Kada je u pitanju Crna Gora i proces pristupanja, ocijenio je da naši propisi dobrim dijelom jesu usklađeni sa pravnom tekovinom EU, ali izostaje njihova implementacija. Propis je evropski, ali sama primjena nije. U Izveštaju je ukazano na v.d. stanje u pravosuđu, odnosno u samom Sudskom savjetu gdje su svi članovi u v.d.stanju i gdje se zastalo sa izborom članova iz reda uglednih pravnika. Takođe, podsjetio je da se u Izveštaju navodi da je Crna Gora u oblasti ljudskih prava i u oblasti pravosuđa umjereno spremna. Zabrinjava i ocjena *Freedom House*-a da je Crna Gora pala niže na ljestvici i sada je u zoni hibridnih režima. Njemu kao advokatu koji je učestvovao u nekim procesima, u periodu koji je obilježila epidemija korona virusa, djeluje da se određivanjem pritvora, posebno na početku epidemije, kršila Konvencija i da pritvor nije bio nužan u takvim slučajevima. Misli da nije postojala opasnost od ponavljanja djela na koju su se sudovi pozivali i da je postojala mogućnost izricanja mjere koja je proporcionalna samom cilju, poput kućnog pritvora. U našem krivičnom zakonodavstvu postoji institut koji je bio predviđen za ovo krivično djelo- nepoštovanje mjera za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do godinu dana. To je institut odloženog gonjenja koji nije korišćen. U nekoliko predmeta predlagao je tužiocu da se primijeni institut odloženog gonjenja, ali nije naišao na razumijevanje. Stav tužilaštva je bio da se u tim slučajevima ne može primijeniti institut odloženog gonjenja iako je on predviđen za krivična djela za koja je predviđena blaža kazna, kao što je novčana kazna ili kazna do godinu dana zatvora, nego su sklapani sporazumi o priznanju krivice, a u nekim predmetima određen je pritvor po osam ili deset dana. U Izveštaju Evropske komisije se ukazuje i na izvještaje o prekomjernoj upotrebi sile od strane policijskih službenika. Iz iskustva koje je imao u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Vukčević je ukazao na važnost obrazovanja policijskih službenika. Ukazao je i na status Policijske akademije koja je ostala na nivou dvogodišnje škole iako je strateškim dokumentima planirano da se pretvori u akademiju. Moderan policajac mora imati visok stepen obrazovanja o ljudskim pravima, pa je to obrazovanje u zapadnim zemljama na nivou trogodišnjih akademskih studija. Policijski službenik je rijedak službenik koji mora da primijeni zakone odmah, dok sudije, advokati, tužioci imaju vremena da donesu presudu i napišu optužni predlog. U nekim situacijama, posebno kada je u pitanju upotreba sile, zakoni se moraju poznavati veoma dobro. Uputio je i kritiku prema Ustavnom sudu zbog rješenja da se ukine rok od 18 mjeseci za odlučivanje po ustavnoj žalbi. Smatra da takva odluka nije u duhu Evropske konvencije o ljudskim pravima, odnosno člana koji se tiče prava na pravično suđenje i suđenje u razumnom roku.

Projekt menadžerka Crnogorske panevropske unije Teodora Ladić je informisala o radu Organizacije koju predstavlja i značaju evropskih integracija za razvoj Crne Gore. Crnogorska panevropska unija djeluje od 2016. godine i fokus njihovih aktivnosti je na edukaciji mladih i jačanju svijesti o važnosti zaštite i poštovanja ljudskih prava. Članica su najstarijeg Panevropskog pokreta u Evropi na čijim temeljima je nastala ideja o izgradnji Savjeta Evrope, a kasnije i Evropske unije. Ladić smatra da je 21. vijek- vijek ljudskih prava i sloboda, ali i period kada se pronalaze brojni inovativni načini da se ta prava krše, čak i u najrazvijenijim državama svijeta. Ocijenila je da je stanje ljudskih prava u Crnoj Gori na zadovoljavajućem nivou, posebno ako se uzme u obzir da je crnogorsko društvo patrijarhalno sa tradicionalnim sistemom vrijednosti. Posebno je vidljiv progres ostvaren u period od

2006. do danas. Međutim, predstoji nam još mnogo posla u svim oblastima ljudskih prava, na šta se ukazuje i u najnovijem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori. Smatra da su evropske integracije ključne za postizanje napretka u Crnoj Gori i regionu. Nakon osam godina pregovora sa Evropskom unijom crnogorsko društvo je svjesno da vrijednosti EU- mir, stabilnost i prosperitet nemaju cijenu i te vrijednosti Evropska unija donosi kroz svoju meku moć. Takođe, svjesni smo da evropske integracije doprinose investicionom zamahu, jer brojni fondovi EU doprinose poboljšanju stanja u državi. U proteklih osam godina, EU je uložila u Crnu Goru više miliona eura za razvoj ljudskih prava, sa posebnim akcentom na ranjive grupe, među kojima su žene, Romi i Egipćani i zatvorenici. Takođe, ukazala je na jačanje institucija koje su ključne za ostvarivanje ljudskih prava u Crnoj Gori. Saopštila je da ni Evropska unija nije savršena i ima probleme koji se manifestuju kršenjem ljudskih prava u pojedinim državama članicama. Zaključila je da je napredak u crnogorskom društvu vidljiv, jer je unaprijeđena svijest građana o važnosti građanskog aktivizma, učešća u društvenim procesima, civilni sektor u Crnoj Gori je jedan od najjačih u regionu i u saradnji sa državnim institucijama značajno doprinosi reformama u društvu, a vidljiv je napredak i u zaštiti prava ranjivih grupa, kao što su pripadnici LGBT populacije. Unaprijeđena su i pitanja koja se tiču zaštite potrošača.

Gdje je potreban napredak? Po njenim riječima, u narednom periodu neophodno je uložiti dodatne napore na jačanju institucija i osnaživanju žena (ekonomsko osnaživanje i veća politička participacija). Primijetila je da u novoj vlasti uopšte nema žena. Takođe, potrebno je raditi na unapređenju radničkih prava koja su ugrožena. Smatra da se rad u Crnoj Gori ne cijeni dovoljno, jer se i dalje pronalaze načini da se zaobiđu obaveze poslodavaca prema radnicima. Sloboda izražavanja je jako bitna, a ponekad se zloupotrebljava ugrožavanjem slobode druge strane. Napadi na novinare su nedopustivi u demokratskom društvu. Istakla je da smo svjedoci širenja dezinformacija, posebno na društvenim mrežama čemu treba posvetiti dodatnu pažnju. Važnim smatra i ostvarivanje prava na zdravu životnu sredinu, ali je upitno shvatanje građana Crne Gore o njihovoj individualnoj ekološkoj svijesti. Takođe, neophodno je posvetiti pažnju pravu na samoopredjeljenje, identitetskim pitanjima, kao i pravima mladih. Ukazala je na sjajnu inicijativu na nivou EU kada je Evropski parlament usvojio Rezoluciju kojom je zabranio besplatan pripravnčki rad mladih, jer svaki rad treba cijeliti i platiti. U vezi sa stanjem i pozicijom Zakona o slobodi vjeroispovijesti, smatra da toj temi treba pristupiti pažljivije. Nije dovoljno izbrisati sporne članove Zakona, već se isti moraju zamijeniti novim kako bi se doprinijelo pomirenju i koheziji društva, nakon čega bi se posvetili ekonomskim i socijalnim pitanjima koja su ključna. Zaključila je da su za dalji napredak u oblasti ljudskih prava i postizanje konkretnih rezultata ključna tri procesa: obrazovanje, komunikacija, odnosno podizanje svijesti građana i strožija kaznena politika koja je u Zapadnoj Evropi na visokom nivou.

U drugom dijelu Konferencije na kojem je bilo riječi o strategijama i preporukama za zaštitu i promociju ljudskih prava učestvovali su: Eugen Jakovčić, medijski koordinator „Documenta“ – Centra za suočavanje sa prošlošću u Hrvatskoj, Dejana Ivančić Spasojević, advokatica i arbitar iz Republike Srbije, Dijana Malbaša, predstavnik NVO „Autonomni ženski centar“ iz Republike Srbije, Radovan Ognjenović, predstavnik Kancelarije za evropske integracije Vlade Crne Gore, Marija Baykal, predstavnik Ministarstva kulture Vlade Crne Gore, Vuk Maraš, direktor Medijske asocijacije za Jugoistočnu Evropu i Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“.

Medijski koordinator „Documenta“ – Centra za suočavanje sa prošlošću u Hrvatskoj Eugen Jakovčić je govorio o tranzicionoj pravdi u Republici Hrvatskoj i zemljama regiona, a naročito o nedostatku saradnje u procesuiranju odgovornih za ratne zločine, uz ocjenu da još uvijek nema značajnog napretka u suočavanju sa prošlošću. Informisao je da je „Documenta“ članica „Kuće ljudskih prava - Zagreb“ koja izdaje izvještaj o stanju ljudskih prava u Republici Hrvatskoj. Njihova opšta ocjena je da je u Republici Hrvatskoj u 2019. postojala stagnacija, nije bilo jasnog sistemskog napretka, odnosno da od ulaska u EU njihova država na svim nivoima stagnira. Podsjetio je da civilno društvo u Hrvatskoj nije bilo dio pregovaračkog tima, već su ih evropski zvaničnici i predstavnici Evropske komisije konsultovali kako bi provjeravali informacije koje su im dostavljali zvanični državni organi. Bili su vrlo kritični, ali su prikazivali realno stanje, a ne ono što su „servirale“ službene institucije. Neposredno pred ulazak u EU Hrvatska je imala jasan Akcioni plan sa svim aktivnostima koje je trebalo realizovati do ulaska u EU. To je bio ključni trenutak u kojem su mogli mijenjati stvari, a nakon ulaska Republike Hrvatske u Evropsku uniju, civilno društvo je od Evropske unije zahtijevalo da Hrvatska

bude pod određenim monitoringom i nakon ulaska, što EU nije prihvatila. Predstavnici „Documenta“, pravnici sa položenim pravosudnim ispitom, prate sva suđenja za ratne zločine u Republici Hrvatskoj i ocjenjuju da u toj oblasti država nazaduje. Jakovčić je ocijenio da je u ovom trenutku najproblematičnije nepostojanje zadovoljavajuće regionalne saradnje u ovoj oblasti, jer nijedna država regiona ne izručuje svoje državljane otpužene za ratne zločine. Ukoliko su zločin počinili pripadnici Srbije u Hrvatskoj, Hrvatska im ne može suditi, već im sudi srpsko pravosuđe, a Srbija i Hrvatska imaju loše odnose u ovoj oblasti. Kada je riječ o Crnoj Gori, podsjetio je da su brojni crnogorski državljani učestvovali u napadu na Dubrovnik, ali hrvatsko pravosuđe do njih ne može doći i hrvatsko tužilaštvo u saradnji sa kolegama iz tužilaštva u Podgorici može samo da razmijeni dokaze. Regionalna saradnja je u potpunosti determinirana političkim odnosima. Iako Crna Gora i Hrvatska imaju izvanredne odnose, po pitanju suđenja za ratne zločine donešena je samo jedna presuda u slučaju Morinj, dok je građanska parnica logoraša koji su bili zarobljeni u logoru Morinj u toku i Crna Gora sa njima još nije dogovorila i potpisala sporazum. Takođe, regionalna saradnja se odvija pod pritiskom civilnog sektora. Za pohvalu je formiranje Informaciono-dokumentacionog centra u Crnoj Gori koji je otvoren u Podgorici početkom oktobra 2020, uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Skupštine Crne Gore. To je svojevrsni vansudski mehanizam koji prikupljanjem činjenica o ratnim zločinima može pomoći tužilaštvu i pravosuđu kako bi se promijenila loša slika s obzirom da ratni zločini ne zastarijevaju. Organizacija „Documenta“ podržava sve vansudske mehanizme na regionalnom nivou. Jakovčić je podsjetio da je prilikom otvaranja Informaciono-dokumentacionog centra u Crnoj Gori imao sastanak sa predsjednikom Skupštine Crne Gore sa kojim je razgovarao o memorijalizaciji- mogućnosti obilježavanja mjesta stradanja za žrtve ratnih zločina u Crnoj Gori. Ponovio je da regionalna saradnja još uvijek isključivo zavisi od civilnog društva, a saradnja država varira i u najvećoj mjeri zavisi od trenutnih političkih struktura i njihovih ideoloških predispozicija. Izgubio se kontinuitet koji je postojao sa određenim političkim strukturama koje su vrlo snažno otvorile proces pomirenja u regiji, a sada je sve to vraćeno na početak, pa i sama inicijativa REKOM koja se gotovo povukla i isključivo funkcioniše na lokalnom nivou.

Jakovčić se osvrnuo na sveprisutni govor mržnje i incident koji se nedavno desio u Hrvatskoj kada je jedan čovjek pucao u policajca ispred zgrade Vlade Republike Hrvatske neposredno pred dolazak Predsjednika Vlade koji je taj čin nazvao polu-terorizmom. Mladić je pred izvršenje djela ostavljao poruke na Facebook-u, a neposredno nakon napada na policiju koja obezbjeđuje zgradu Vlade izvršio je samoubistvo. Sada je Markov trg u Zagrebu zatvoren za javnost iako su se godinama borili da to bude mjesto protesta protiv društvenih događanja. Ovo je pokrenulo veliku debatu o govoru mržnje na društvenim mrežama. Jakovčić smatra da se društvenim mrežama pridaje velika pažnja, a u ovoj situaciji treba sagledati sve činjenice i voditi računa da se aktiviraju postojeći mehanizmi zaštite. Nezavisno od ulaska u EU i svega što društva prolaze, stalno se suočavamo sa novim izazovima zbog čega je važno podsticati jake institucije, slobodu medija i jako civilno društvo.

Na pitanje da li je zadovoljan stavom hrvatske vlasti po pitanju priznavanja hrvatskih ratnih zločina i kako bi isto uporedio sa stavom i politikom drugih država u regionu, Jakovčić je odgovorio da je postojeća politička struktura u Zagrebu koja je prilično konzervativna i čini je HDZ koja je bila ključna u kršenju ljudskih prava i prikrivanju ratnih zločina tokom 1990-ih, dijelom drugačija od kada je preuzeo relativno umjereni premijer Plenković, pa Vladu čine i predstavnici srpske manjine. Predstavnici hrvatske Vlade i srpske manjine su ovog ljeta zajedno odali počast licima koja su bila žrtve teškog kršenja ljudskih prava i ratnih zločina koje je počinila hrvatska vojska nad srpskim civilima, što doprinosi važnom procesu pomirenja u Hrvatskoj. Ovaj proces je važan jer su ga pokrenuli ljudi iz političkih struktura koje su proteklih decenija negirale događaje kojima su ovog ljeta odali počast. Ključna uloga je imao premijer Plenković, njegov tim i predsjednik Srpske demokratske stranke Milorad Pupovac. Smatra da ovaj proces nije ad-hoc performans, već se radi o ozbiljnom procesu jer će ubuduće zajedno posjećivati mjesta stradanja građana Hrvatske. Takođe, ovaj proces je veoma važan, jer nezavisno od presuda javnost se i dalje na pravi način nije suočila sa ratnom prošlošću i o osuđenim pojedincima postojala je percepcija da su heroji. Vjeruje da će ovaj proces pomirenja u Hrvatskoj osnažiti pomirenje u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori i relaksirati odnose.

Advokatica i arbitar iz Republike Srbije Dejana Ivančić Spasojević je ukazala da je trgovina ljudima aktuelan problem zemalja regiona i da je nužna neposredna primjena Palermo protokola – Protokola za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom i Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima. Takođe, istakla je važnost saradnje zemalja

Zapadnog Balkana u borbi protiv trgovine ljudima koja je globalni problem. Za razliku od 1990-ih godina kada je trgovina ljudima uglavnom bila uvezena iz zemalja poput Rusije i Moldavije, sada su žrtve trgovine ljudima osobe iz država regiona. Informisala je o važnoj ulozi civilnog sektora u ovoj oblasti i saradnji koju ostvaruju sa sličnim organizacijama iz drugih država. Važnim smatra formiranje skloništa za žrtve trgovine ljudima, stvaranje kohezionog fonda za isplatu štete žrtvama trgovine ljudima i edukaciju sudija i tužilaca koji se bave ovim pitanjima.

Predstavnica NVO „Autonomni ženski centar“ iz Republike Srbije Dijana Malbaša je informisala da NVO „Autonomni ženski centar“ od 1993. godine pruža pomoć ženama žrtvama nasilja u porodici. Prate primjenu Istanbulske konvencije, zagovaraju njenu doslednu implementaciju i bave se edukacijom stručnjaka zaduženih za prevenciju i sprečavanje nasilja. Osvrnula se na zaštitu žena koje su žrtve nasilja u porodici u Republici Srbiji i glavne probleme u ovoj oblasti. Ocijenila je da je stanje u ovoj oblasti u Republici Srbiji loše, na šta ukazuju preporuke Grupe eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja nad djecom (GREVIO komitet) upućene Republici Srbiji u januaru 2020. Ukazala je na prepreke sa kojima se suočavaju nevladine organizacije u njihovoj realizaciji, a koje su se dugi niz godina bavile zaštitom žrtava nasilja u porodici i sada nijesu u mogućnosti da nastave sa djelovanjem, jer ne dobijaju finansijsku podršku države. U Srbiji su 2017. godine usvojeni Zakon o sprečavanju nasilja u porodici i izmjene Krivičnog zakonika, a primjenom Zakona o sprečavanju nasilja u porodici obezbijeđena je koordinacija različitih informacija. Takođe, policija je dobila mogućnost da uvede hitne mjere zaštite od nasilja i da ih izriče prema licu koje je počinilo nasilje u porodici. Zakonom su uvedene obavezne evidencije o slučajevima prijavljenog nasilja u porodici. Manjkavost sprovođenja Zakona je u tome što se procjene rizika ne rade adekvatno i što institucije visokorizične slučajeve tretiraju kao da su niskorizični. Ukazala je da su izmjenama Krivičnog zakonika uvedena krivična djela proganjanje, seksualno uznemiravanje, prinudno zaključenje braka i genitalno sakaćenje. GREVIO komitet je zamjerio Srbiji zbog malog broja prijava za seksualno uznemiravanje, pa je njihova preporuka da se ulažu naponi na podizanju svijesti građana. Takođe, preporučio je da se pod hitno mijenja definicija silovanja i da se uskladi sa Istanbulskom konvencijom, ali za sada ništa nije urađeno na tom planu. Takođe, potrebno je da ustanove krizne centre za žrtve silovanja i seksualnog uznemiravanja. GREVIO komitet urgira da Srbija prepozna kapacitete ženskih nevladinih organizacija koje pružaju podršku žrtvama nasilja i da ih finansira, ali u praksi to se ne dešava. Prema jednom istraživanju, ove NVO od države dobijaju samo 4% sredstava. S druge strane, crkvene organizacije su na različitim konkursima do sada dobile preko 60 miliona dinara od države, što je jasan pokazatelj koliko Srbija odvaja za podršku žrtvama porodičnog nasilja čime se dovodi u pitanje rad ovih nevladinih organizacija. Takođe, donatori ukazuju da usluge koje se pružaju ženama žrtvama nasilja treba da finansiraju država i lokalne samouprave.

Predstavnik Kancelarije za evropske integracije Radovan Ognjenović je saopštio ključne informacije o pregovaračkom procesu Crne Gore sa Evropskom unijom, sa posebnim osvrtom na poglavlje 23 – Pravosuđe i temeljna ljudska prava i poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost. Podsjetio je da su u skladu sa novom metodologijom ova dva poglavlja otvorena na početku pregovaračkog procesa, 18. decembra 2013, a biće zatvorena na kraju. Sadrže klauzulu balansa koja treba da obezbijedi da se napredak sprovodi ujednačeno. Jedino za ova dva poglavlja uvedena su privremena mjerila. Ustanovljen je Savjet za vladavinu prava radi praćenja stanja u ovim poglavljima. Novu pristupnu metodologiju Evropske unije Crna Gora je zvanično prihvatila u maju 2020. Za poglavlje 23 dato je 45 privremenih mjerila i to: 18 za pravosuđe, 14 za borbu protiv korupcije, 11 za temeljna prava, jedno za saradnju sa civilnim sektorom i jedno opšte, dok je za poglavlje 24 dato 38 privremenih mjerila i to: četiri za migracije, četiri za azil, dva za viznu politiku, četiri za Šengen/spoljne granice, pet za pravosudnu saradnju, 13 za policijsku saradnju i borbu protiv organizovanog kriminala, jedno za borbu protiv terorizma, četiri za saradnju u oblasti droga i jedno opšte. Po godišnjem progresu ostvarenom u periodu između 2019. i 2020. godine u poglavljima 23 i 24 Crna Gora ima prosječnu ocjenu od 3.29 od 5, a od zemalja regiona, kandidata ili potencijalnih kandidata za članstvo u EU, ispred nje po ostvarenom godišnjem napretku su Sjeverna Makedonija i Albanija. Kada je riječ o nivou pripremljenosti za pristupanje EU, Crna Gora je prva u regionu Zapadnog Balkana, sa prosječnom ocjenom 2.64. U periodu od 2013. do 2020. Crna Gora je usvojila više od 70 zakona koji se tiču poglavlja 23 i više od 40 zakona koji se odnose na poglavlje 24. Osnovane su i institucije, kao što su Specijalno državno tužilaštvo i Agencija za sprečavanje korupcije.

Kada je riječ o napretku ostvarenom u poglavlju 23, Ognjenović je podsjetio da se u posljednjem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori ističe da postoji kontinuirana primjena strategije za informaciono-komunikacione tehnologije u pravosuđu, ulažu se kontinuirani naponi na razvoju i promociji alternativnog rešavanja sporova, uspostavljen je novi institucionalni okvir za Kancelariju za povraćaj imovine, Agencija za sprečavanje korupcije nastavlja sa jačanjem aktivnostima kroz izgradnju kapaciteta i tehničku pomoć, zakonodavni i institucionalni okvir u oblasti temeljnih prava sada je uglavnom uspostavljen, a Crna Gora je prva zemlja u regionu koja je regulisala status istopolnih parova. Takođe, navodi se da su ojačani kapaciteti institucija za ljudska prava i Ministarstva za ljudska i manjinska prava, a povjerenje u instituciju Ombudsmana i kvalitet njenog rada se povećava. Odluke Ustavnog suda su i dalje u skladu sa evropskim i međunarodnim standardima.

U vezi sa poglavljem 24, navodi se da su usvojene standardne operativne procedure u finansijskim istragama i ojačani insitucionalni kapaciteti u oblasti migracija, azila i upravljanja granicama; kreiran je cenralizovani registar bankovnih računa, ojačani su kapaciteti i profesionalnost policije i povećan broj postupaka o oduzimanju imovine. Takođe, ističe se da je stupio na snagu Sporazum koji se tiče saradnje sa EU koji predviđa raspoređivanje evropskih timova granične i oblaske straže sa izvršnim ovlašćenjima duž granica Crne Gore sa EU.

S druge strane, ukazuje se na ključne nedostatke u oblasti vladavine prava gdje se, između ostalog, sugeriše da imenovanje sudija u potpunosti mora biti usklađeno sa nacionalnim zakonodavstvom i preporukama GRECO-a, pravosuđe mora biti nezavisno i objektivno, oslobođeno političkog uticaja, potrebno je optimizovati broj zaposlenih u sudstvu i policiji i neophodna je proaktivnija uloga države u osiguravanju maksimalnog integriteta, nepristrasnosti i odgovornosti Agencije za sprečavanje korupcije. Takođe, ukazano je da u oblasti slobode izražavanja nije ostvaren napredak. Kao kritične tačke ističu se neriješeni slučajevi napada na novinare i potrebno je uložiti dodatne napore na obezbjeđivanju nepristrasnosti i nezavisnosti RTCG. Evropska komisija je ukazala na potrebu daljeg jačanja kapaciteta za bavljenje mješovitim migracionim tokovima, povećanja ljudskih i materijalnih resursa za upravljanje granicama, ograničavanja upotrebe sporazuma o priznanju krivice samo na izuzetne slučajeve, povećanja efikasnosti krivičnih istraga i daljeg usklađivanja vizne politike Crne Gore za viznom politikom EU.

Predstavnik Kancelarije za evropske integracije je podsjetio da su politički lideri koji rade na formiranju nove Vlade u Crnoj Gori javno obećali da će nastaviti put integracije Crne Gore u Evropsku uniju i da civilni sektor poziva da se nalazi iz najnovijeg Izvještaja EK o Crnoj Gori iskoriste za pripremu agende nove Vlade. Naglasio je da se uskoro očekuje zatvaranje privremenih mjerila za vladavinu prava i da vjeruje da Crna Gora do 2025. može postati članica Evropske unije.

Predstavnica Ministarstva kulture Marija Baykal je prezentovala zakonodavni okvir u oblasti medija, te izazove sa kojima se Ministarstvo kulture suočava u ovoj oblasti medija. Istakla je da se u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu navodi da je postignut napredak u medijskom zakonodavstvu, ali da su na to bacila sjenku hapšenja i sudski procesi protiv urednika internet portala i građana zbog sadržaja koje su tokom 2020. godine objavljivali ili dijelili putem interneta. Ocijenila je da Crna Gora danas jača slobodu izražavanja kao jedno od temeljnih ljudskih prava. Sloboda medija u Crnoj Gori koncipirana je u skladu sa strateškim ciljevima pristupanja Evropskoj uniji, ali i u skladu sa institucionalnim i normativnim uređenjem snaženja medijskog ambijenta. Medijske slobode u Crnoj Gori baziraju se na principima slobode izražavanja, nezavisne regulacije, samoregulacije medijskih subjekata i usklađenosti našeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima. Sve odredbe medijskih zakona tumače se shodno Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i praksi Evropskog suda za ljudska prava. Ukazala je i na principe transparentnosti medijskog vlasništva, oglašavanja i finansiranja medija iz javnih fondova. Važnim smatra i princip nezavisnosti medija. Istakla je da su nedavno donešeni Zakon o medijima i Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore, dok je u izradi zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama. U pripremi ovih predloga zakona bili su uključeni predstavnici civilnog sektora, medijski subjekti, regulator i samoregulatorna tijela. Sloboda medija je živa materija i potrebno je snaženje javne svijesti o medijskim slobodama. Imajući u vidu dostignuti nivo reformi, Baykal je zaključila da Crna Gora ima snažan kapital za nastavak puta ka Evropskoj uniji.

Direktor Medijske asocijacije za Jugoistočnu Evropu Vuk Maraš smatra da je sloboda izražavanja u Crnoj Gori na veoma lošem nivou i da je Crna Gora u tom smislu u najgoroj poziciji u odnosu na sve zemlje regiona, jer postoje brojni problemi koji se ne rješavaju dugi niz godina. Mišljenja

je da postoji nedostatak političke volje koji se pokazuje u oblasti vladavine prava što se reflektuje i na medije. Najveći problem su neriješeni slučajevi napada na novinare. Crna Gora još uvijek nije riješila ubistvo glavnog i odgovornog urednika jednog medija, a desetine slučajeva napada i prebijanja novinara nijesu rasvijetljeni. Smatra da je Crna Gora jedna od rijetkih zemalja koja je u potpunosti urušila svoje medijsko tržište. Istakao je da je autor više međunarodnih izvještaja u ovoj oblasti i učestvovao je u izradi medijskog zakonodavstva. Smatra da su navedeni zakoni napisani da bi se favorizovali mediji koji su pod direktnom kontrolom Vlade Crne Gore. Mišljenja je da smo uvozili „medijske najamnike“ iz Srbije, kao što su „Informer“ i „Pink“, koji su trebali da vode najpriljavije kampanje protiv onih koji kritički misle, pa u Crnoj Gori ne postoji mehanizam da se stanovništvo zaštiti od takvih medijskih sadržaja. U Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu ukazuje se da će nova usvojena medijska rješenja takođe morati da se revidiraju, zbog čega je Maras uputio inicijativu Predsjedniku Skupštine Crne Gore za izmjenama ovih zakona. Smatra da u skladu sa evropskom praksom treba riješiti i pitanje zaštite izvora. Maras ističe da je Crna Gora zemlja u kojoj se brutalno krši sloboda izražavanja pa je naša država u sred pregovora sa EU prešla iz polukonsolidovane demokratije u hibridni režim. Dok se ne obezbijedi politička volja za rješavanje problema, sva statistika je uzaludna. Takođe, Maras smatra da je nedopustivo nesuočavanje sa prošlošću u Crnoj Gori.

Izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ Marina Vujačić je informisala o problemima sa kojima se lica sa invaliditetom susreću u svakodnevnom životu, naročito naglašavajući da je apsurdno i nedopustivo postupanje prema ovim licima kojima se konstantno krše ljudska prava, uključujući i pravo na život. Saopštila je da se ljudskim pravima osoba sa invaliditetom ne bavi, već ih živi. Dok god postoje kršenja ljudskih prava, posebno ako su ona sistemska i sistematska, kao što je slučaj sa ljudskim pravima osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori, ne može biti zadovoljna. Ne prihvata da se o ljudskim pravima pregovara na način na koji se pregovara o drugim temama. Ne postoji opravdanje da je za ljudska prava potrebno vrijeme, novac ili neki spoljni faktor koji treba da nas nauči ljudskim pravima. Ulaganje u ljudska prava ne može biti skupo. U Crnoj Gori se još uvijek na takav način posmatraju prava osoba sa invaliditetom pa se prave senzacionalističke objave uvijek kad se desi nešto što bi trebalo da bude praksa, a ne izuzetak. Primjera radi, Predsjednik Vlade kada je zaposlio osobu sa invaliditetom u svom kabinetu, organizovao je prijem za tu osobu i u saopštenju prekršio njeno pravo na privatnost. Crvenim vrpcama se obilježava otvaranje rampi pristupačnih za osobe sa invaliditetom. Vujačić vjeruje da institucije sistema u Crnoj Gori nemaju kapaciteta za ljudska prava osoba sa invaliditetom i suštinski ih ne razumiju, a od osoba sa invaliditetom se očekuje da budu zahvalni za sve što se uradi. Stoga je neophodna promjena svijesti, počev od sistema obrazovanja, jer se o ljudskim pravima osoba sa invaliditetom uči na pogrešan način. Neka ljudska prava su garantovana na diskriminatoran način koji omalovažava ljudsko dostojanstvo, izbor, integritet osobe ili ličnosti. Osobe sa invaliditetom se ne ohrabruju da se bore za ljudska prava, a invaliditet u Crnoj Gori se posmatra kao društveno nepoželjna pojava. U institucijama ima pojedinaca koji razumiju ljudska prava, ali nema jakih insitucija koji promovišu ljudska prava svaki dan. Kada prihvatimo da o ljudskim pravima treba učiti stalno, onda ćemo prihvatiti da i u Crnoj Gori imamo eksperte za pojedine oblasti. Sve što se u izvještajima međunarodnih organizacija evidentira kao nedostatak, godinama je isticano od strane predstavnika nevladinog sektora, ali državni organi te sugestije ne prihvataju jednako. Smatra da i same osobe sa invaliditetom treba da se edukuju o ljudskim pravima, a za sada država ih edukuje samo o obavezama. Vjeruje da je svima potrebna promjena svijesti, počev od porodice, preko obrazovnog sistema, institucija kojima je to obaveza i odgovornost pa do samih građana.

Na Konferenciji je zaključeno da su zemlje Zapadnog Balkana ostvarile napredak na putu ka članstvu u Evropskoj uniji, ali to još uvijek nije dovoljno da se izbjegnu kršenja ljudskih prava i sloboda, zbog čega je neophodan kontinuirani rad, edukacija i politička volja za dodatno unapređenje stanja u ovoj oblasti.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

Prilog:

- Osnovni podaci o NVO “Evropska asocijacija za pravo i finansije” (EALF)